

Спеціалізованій вченій раді К 20.051.12
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ВІДГУК
офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента

Воробця Степана Йосиповича

на дисертаційну роботу Фасолько Тетяни Миколаївни

«Моделі управління державним боргом»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.11 – математичні методи, моделі та інформаційні
технології в економіці

Актуальність теми дослідження

Проблема державного боргу постала перед Україною з перших років незалежності. Проте її масштаби для більшості населення не були такими очевидними. Хід розвитку новітньої вітчизняної економіки яскраво підкреслив відсутність ефективних довгострокових методів управління державним боргом за одночасного зростання його величини. У 1998 році кульмінаційним моментом боргової історії України став дефолт міста Одеси. Проте управління державним боргом надалі було вкрай неефективним на тлі глибокої майже десятирічної рецесії. Навіть дефолт Аргентини і Греції, світові фінансові кризи та загроза банкрутства України не спрямувала управління державним боргом у потрібне для національної економіки й добробуту населення русло. Вкрай важке економічне, політичне та військове становище України посилює нагальність розроблення дієвих методів управління державним боргом, нівелюючи негативні наслідки його перманентного

зростання за умов одночасного скорочення національного виробництва. Економіко-математичні методи є важливим інструментом побудови моделей управління державним боргом, які дадуть можливість знайти більш ефективні варіанти вирішення існуючої проблеми.

Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що саме необхідність комплексного розв'язання зазначеної проблематики доводить актуальність теми дисертаційної роботи Фасолько Т.М. Поставлена мета повністю відповідає темі представленого дослідження та розкривається у комплексі завдань, спрямованих на удосконалення теоретичних положень та розроблення на їх основі економіко-математичних моделей управління державним боргом.

Наукове дослідження Фасолько Т.М., з огляду на реалії сьогодення та посилення дії боргового тягаря на кожного громадянина України, є своєчасним.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації здобувачки, сформульовані у дисертації, можна вважати достатньо обґрунтованими, що підтверджується змістовним критичним дослідженням значної кількості літературних джерел, серед яких праці вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі та нормативно-правові акти України, звітні дані й аналітичні матеріали Національного банку і Міністерства Фінансів України.

Зроблені у дисертації висновки та рекомендації логічні, та базуються на загальноприйнятих методах наукового аналізу, що підтверджує достовірність результатів роботи. Володіння здобувачкою методами наукового дослідження дозволило їй вирішити низку теоретичних і практичних завдань щодо побудови моделей управління державним боргом.

Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується й тим, що основні положення дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 24 наукових працях та отримали впровадження у практику та навчальний

процес, висновки та рекомендації автора пройшли апробацію на 15 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Висновки узагальнюють результати наукового дослідження і виступають основою для формулювання практичних рекомендацій. Отримані наукові теоретичні та практичні результати дисертації мають структурно-логічний зміст, коректно сформульовані, по кожному з них визначено наукові результати, сутність і ступінь новизни.

Наукова новизна одержаних результатів

У першому розділі дисертаційної роботи Фасолько Т.М. досліджено теоретико-методологічні основи державного боргу, що дало змогу дисертантці трактувати термін «державний борг» як сукупність фінансових зобов'язань країни перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами, що виникають внаслідок боргового фінансування бюджетного дефіциту і дефіциту платіжного балансу й за походженням позик може бути зовнішнім і внутрішнім. (стор. 13). Теоретичну цінність складає формалізація боргоутворюючих процесів, де авторкою комплексно та послідовно відображено й охарактеризовано взаємозв'язки державного боргу з іншими економічними та психологічними параметрами (с. 23-35). Власне ці авторські висновки є обґрунтованою базою для подальшого моделювання державного боргу. Проведено аналітично-теоретичний огляд економіко-математичних моделей управління державним боргом, на основі чого виокремлено й описано ключові підходи до його моделювання (с. 58-59).

У другому розділі, на основі теоретико-аналітичних узагальнень першого і виробничих функцій Кобба-Дугласа, Р.М.Солоу та Манківа-Ромера-Вейла, побудовано власні моделі інтенсифікації економічного зростання за умови боргового інвестування (с. 63-71; с. 72-78). Дисертанткою встановлено, що перетворення запозичених коштів в інвестиційні ресурси в інновації та людський капітал позитивно відзначиться як на кількісно-якісному зростанні національного виробництва (с. 66-71, рис. 2.4-2.5), так і на добробуті

ефективного працівника (с. 77-78). Вартим уваги є модель економіки з двома дефіцитами та прямолінійне і криволінійне віддалення дефіцитно-боргового навантаження країни за екстенсивного й інтенсивного типів економічного зростання (с. 84-87, рис. 2.9-2.10). Здійснений порівняльний аналіз динаміки державного боргу України та динаміки інвестицій чітко відслідковує ефект витіснення у вітчизняній економіці (с. 99-101, рис. 2.17, табл. 2.2). Також здобувачкою через опрацювання масиву інформації спрогнозовано прирости державного боргу і ВВП до 2020-го року (с. 95, рис. 2.16), тенденція яких тяжіє до затухаючого зростання за одночасного збільшення їхніх абсолютних величин. Відтак застосовано економіко-математичну модель і з'ясовано гранично-безпечну величину бюджетного дефіциту в Україні за теперішніх умов (с. 95-97).

У третьому розділі на основі апарату стохастичного програмування Фасолько Т.М. створила модель оптимального розподілу боргових інвестицій між сферами економіки та часового розрахунку їхньої віддачі в галузевому розрізі (с. 117-124). Також побудовано оптимізаційну модель інтенсифікації економічного зростання, що ґрунтується авторській виробничій функції типу Кобба-Дугласа зі зростаючою віддачею, за допомогою якої реалізовано програму боргового інвестування з ресурсно-галузевим розподілом вкладених коштів (с. 128-137).

Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок Фасолько Т.М. у вирішення обраного нею наукового завдання, можна визначити наступні найбільш суттєві положення, що містять елементи наукової новизни:

- економіко-математичні моделі управління державним боргом в контексті інтенсифікації економічного зростання, реалізація яких дозволить визначити валовий і чистий корисні ефекти боргових інвестицій як на макроекономічному рівні так і на рівні ефективного працівника;
- оптимізаційна модель інтенсифікації економічного зростання з урахуванням впливу боргових інвестицій, реалізація якої дозволила визначити

мінімальну суму позикових коштів для перетворення у джерело інноватизації національного виробництва в галузевому розрізі;

- імітаційна модель зв'язку між держаним боргом та економічним зростанням, реалізація якої дозволила встановити рівень еластичності ВВП України за виробничими факторами і принципи боргового інвестування з метою забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної економіки;

— модель економічного зростання на основі апарату стохастичного програмування, побудова і реалізація якої ґрунтується на включенні у виробничу функцію елементу боргових інвестицій, що дозволило створити відповідну інвестиційну програму з метою ефективного управління державним боргом.

Значення отриманих у роботі нових результатів для науки і практики

Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних робіт кафедри економіко-математичних методів Тернопільського національного економічного університету у процесі виконання держбюджетних тем: «Розробка комплексу моделей розвитку та регулювання фінансово-бюджетних відносин» (номер державної реєстрації роботи: 0106U000519), особистий внесок автора полягає у розробці моделей динаміки зовнішнього боргу»; «Дослідження математичного інструментарію та побудова комплексу моделей стійкого розвитку економічних систем» (номер державної реєстрації роботи: 0109U000034), особисто автором в рамках теми підготовлено розділ «Моделі та математичний інструментарій управління зовнішнім боргом, та створенні прогностні моделі виплат по боргу; «Розробка математичних моделей та інструментальних засобів глобального моделювання економічних процесів розвитку та управління економічними системами (номер державної реєстрації роботи: 0114U001080)», особистий внесок автора полягає у розробці моделі оптимальної стратегії глобального розвитку економічних систем, а також у розробці моделей динаміки фінансових потоків економічних систем та оцінці їх ризику.

Рекомендації дисертаційної роботи дістали своє впровадження у діяльності Тернопільської обласної державної адміністрації, використані у роботі Комітету Верховної Ради України з питань бюджету. На підтвердження зазначеного слід вказати на документально засвідчене впровадження пропозицій, рекомендацій і розробок дисертантки.

Високий рівень практичної значимості отриманих результатів дисертації підтверджується їх використанням у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету, зокрема, при викладанні дисциплін «Економетрика», «Оптимізаційні методи і моделі», «Фінансова математика» та «Кількісні методи фінансового прогнозування».

Повнота викладення результатів наукових досліджень в опублікованих працях

Наукові положення та найважливіші результати дисертаційної роботи опубліковано у 24 наукових публікаціях загальним обсягом 5,88 д. а. (особисто авторові належить 5,82 д. а.), з них: 2 у виданнях, які включені до наукометричних баз, 7 у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, та 15 публікацій – в інших наукових виданнях.

Обсяг друкованих праць, їх кількість, зміст відповідають вимогам щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. З наукових праць, написаних у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті положення, що є результатом особистих досліджень дисертантки. В списку публікацій, виконаних у співавторстві, в авторефераті, представлено особистий внесок Фасолько Т.М..

Зміст автореферату в достатній мірі відображає основні положення дисертації, які виносяться на захист.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Незважаючи на важливість наукових розробок та значущість практичних результатів, що одержані автором, у дисертаційній роботі Фасолько Т. М. є

положення, що недостатньо опрацьовані або нечітко висвітлені і складають підставу для обговорення в дискусійному режимі під час захисту. Зокрема:

1) наведені узагальнюючі класифікаційні ознаки економіко-математичних моделей, пов'язаних з тією чи іншою специфікою діяльності комерційного банку (с. 38-40), варто було б доповнити аналітичним представленням даних моделей;

2) на с. 65 (рис 2.3) наведено класифікацію інвестицій в інновації, проте її слід було доповнити цифровим матеріалом;

3) на с. 78-87 дисертантка за допомогою інтегрального та диференціального числення подає швидкість накопичення державного боргу в залежності від бюджетного дефіциту й дефіциту платіжного балансу і графічну інтерпретацію дефіцитно-боргового навантаження. Слід було прорахувати ці величини, застосувавши відповідний математичний інструментарій та програмне забезпечення;

4) у третьому розділі модель оптимального розподілу боргових інвестицій між сферами економіки (с. 117-124) та оптимізаційна модель інтенсифікації економічного зростання з програмою боргового інвестування (с. 128-137) реалізовані за допомогою гіпотетичних даних. У запропоновані моделі потрібно було закласти реальні статистичні дані.

В той же час висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації Фасолько Т.М., не применшують теоретичної і практичної значимості роботи.

Загальна оцінка дисертації

Дисертаційна робота Фасолько Тетяни Миколаївни на тему «Моделі управління державним боргом» є самостійною науковою працею, завершеним та цілісно логічним за структурою науковим дослідженням, в якому вирішується наукове завдання, що полягає у моделюванні державного боргу з акцентом на його трансформування у боргові інвестиції з метою інтенсифікації економічного зростання.

Тема дисертації та подані в ній результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.11 – математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації і не містить інформації, яка відсутня у дисертаційній роботі. Публікації Фасолько Т.М. відображають основні положення дисертації.

За своїм науковим рівнем, теоретичним та практичним значенням, новизною отриманих результатів, дисертаційна робота на тему «Моделі управління державним боргом» відповідає вимогам МОН України пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор – Фасолько Тетяна Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.11 – математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці.

Офіційний опонент:

доцент кафедри економіки підприємств і
інвестицій Національного університету
Львівська політехніка
Міністерства освіти і науки України,
кандидат економічних наук, доцент

С.Й.Воробець

